

רבי משה מרדכי

ראשי פרקים וציוני דרך
במסכת חייו העשירה של רבנו איש האשכולות
הגאון רבי **משה מרדכי הלוי שולזינגר** זצלה"ה

כרך ראשון

תשע"ג

הכרת הטוב

מקרב לב יאתה התודה לרבים וטובים, קרובים ורחוקים, שעמדו לעזר בכל שלבי הכנת ספר זה, והושיטו ידם ולבבם בכל מיני סיוע, מתוך נכונות ורצון טוב עד להפליא, כפי תוקף הכרת תודתם הם אל אאמו"ר רבנו זצ"ל.

יראתי מלמנותם כי רבים הם, איש כפי מהללו. זכות רבנו וזכות הרבים יגנו בעדם, להתברך בכל מיילי דמיטב.

לקראת הוצאת הכרך השני בס"ד, שטוחה הבקשה בפני כל אשר בידו להאיר עייניו בתוספת עובדות ופרטים, תמונות ומסמכים, להואיל להמציא אלינו בהקדם את דברו הטוב, לתועלת הכלל.

היטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם

א. ח. ש.

©

כל הזכויות שמורות

הכתובת לענייני הספר:

אברהם חיים שולצינגר

מסילת יוסף 36

מודיעין עילית

טל/פקס: 08-9760605

עיבוד תמונות, עיצוב ועימוד:

אפרים בבי - א.ב. הפקות, ב"ב

052-5787711

תוכן הענינים

בפתח ..... יג

פרק ראשון

ענף עץ אבות - מסמיאטיץ' לארץ ישראל 1

סמיאטיץ' • חיים של אהבת תורה • הסבא רבי אליהו דוד הלוי שולצינגר •
 סבתא חוה ע"ה • קומו ונעלה ציון • "כי ביצחק..." • בישיבה בראדין • "ברכת
 הדרך" של הסבא-קדישא • בשערייך ירושלים • "עשר שנים, שמונה עשרה
 שעות ביממה" • האיש מקדש • בכפר גנים

פרק שני

משפירי דירושלים - משפחת צ'צ'יק 22

דור שביעי בירושלים • "האם פלא שהם בעלי כשרון?...". • מרבים שלום
 בעולם • "סימא בביתא" • לכתך אחרי במדבר • לעיר הכרמל "חיפה
 האדומה" • השאת והשבר • נשאה עיניה לשמים • "ימים ידברו" • "נתנו
 לך סטירה - תתן אתה נשיקה!" • התהלימ'ל • "ואני קרבת אלקים לי טוב" •
 "אנו חיים בתקופה של עקבתא דמשיחא..." • כאסקופה הנדרסת • ותשחק
 ליום אחרון • אל בית עולמה

פרק שלישי

חיפה 47

מבית אבא • מול ארון הספרים • "כל התורה כולה!" • יחידי סגולה בעיר
 הנמל • מי לה' אלי • כמה מתוקנים מעשיו • מול "גברתנים ענקיים" •

'קינדערלאך, געדיינגט! • הקישון 6 • "ממש היה שר שירת התורה" • ... - מכח האב! • בזכות ה"שפת אמת" הקדוש • צדקת הצדיק • "אמרות יצחק" • "משה-מרדכי" • גירסא דינקותא • כשרונות עילויים • לא ימיש • שתילי אמונה טהורה • ר' זלמן • הקהה את שיניו • מכבדם בגופו • "ואל יבטיחך יצרך..." • ומגדלתו ומרוממתו • "עוד נדבר הרבה..." • ירושלימה • "ואנחנו דוויים ושוממים ועולמנו חשך בעדנו" • כי הולך האדם... • שלש בקשות • "ברוך גוזר ומקיים" • אבי יתומים • עדה המצבה: "המתמיד הגדול" • אחת שאלתי - - -

פרק רביעי

זה דודי וזה רעי - בירושלים, אצל ה"תורת זאב".....90

"הרעיף עליך חיבת הקודש" • בן טיפוחים • "ויפגע במקום..." • הוא בדידה • "על מה אתה יוצא?" • "לשם קדושת ספר תורה" • בקדשי "קדשים" • עד כלות הנפש • שיחם ושיגם קודש • "אם יהיה לך דבר מה להודיעני..." • "חותמו של כהן גדול" • תורת חיים • בני היכלא • אני לדודי • "בברכות עצומות ובלב מלא תקוות..." • הנדיב העלום • אשרי בניו אחריו • תולדותיהם של צדיקים • "מרגניתא דלית בי' טימא" • עם ה"חזון איש" הקדוש • אצל הבריסקר-רב • עם ה"חזון יחזקאל" • תפילה זכה • "...יש צדיק בירושלים" • חד בדרא במידת טוב-עין • "פעם קצת טיילתי שם" • הלכות הכנסת אורחים • קדושת איש חסידך • "דבר מצוה" בחלום • מעטרה ענוה • "עניי" • "למען השם, לא לספר..." • "בכל זה בחלה נפשו העדינה" • דקדוקי הלכה • בריה שבראתי בעולמי • יסורים של אהבה • שלא לגרום חלישות הדעת • "מה רואים הילדים!?" • עוד כמה שנות חיים... • הקיץ האחרון • לעת מצוא • ושם אשה גדולה • "תורת זאב" • רבים ניאותרו לאורו • "עיינתי הרבה..." • "אין לי שולחני!" • זכר צדיק לברכה

פרק חמישי

סלבודקה.....147

דוגמא ומופת • "ער וועט זיין א גרויסער למדן..." • בשערי הישיבה • ביני עמודי • משיבת נפש • "מחיה את עצמו עם אביי ורבא" • "לא ידעתי בכלל" • באהבתה ישגה תמיד • במי שממית עצמו עליה • לרגעים תבחננו • סימנים על-גבי סימנים • חברותא • "עצה פשוטה" מהסטייפלר • מסכתא אחרי

מסכתא • "הרבה יותר משיכור" • מבצעים מיוחדים • עצה בדוקה לזכרון • מתנות טובות • בשנים יבואו • רוחו של רה"י רבי מרדכי שולמן • פרשת גדולת רבי מרדכי שולמן • ונותנים רשות זה לזה • דולה ומשקה • "בהיקף העיניים ובבקיאותן" • הרש"י של המסכתא, על הסדר... • על טהרת המחנה • עם כל הכוחות! • "ברכות" - מאחורינו... • בבית-הבראה • מפי מרן רבי חיים שמואלביץ זצ"ל • "בנוגע למה שהזכיר פעם ברמז בשיעור פה..."

פרק ששי

ל"זכרון מאיר" - אל בית רבי שלמה כהן 190

והניף הכהן את הלוי... • ר' שלמה של החזון-איש • מגזע תרשישים • הרב ותלמידו • "הרב ש"כ שיחי" במחיצת ענק הדורות • ארי עולה מבבל • רבי יעקב הלפרן • לא זזה ידו מתוך ידו • בלתי לה' לבדו • נצר יחיד לשושלת • כאן תקום הישיבה! • דייר-משנה ב"השל"ה 18 • מעולם האצילות • והכנסת-אורחים • "פאר הדור" • "רוחו מוסיפה לחיות בקרב העם" • מצאתי אבידתך... • "הנני בטל ומבוטל בפני לומדי תורה" • "נגד בני אדם" • קלסתר פנים • "לב טוב" • ברוח נדיבה • שמחת הנישואין • השל"ה 18 • על משמרת "מעשי חיי"ה" הגדולים • אל מול "מיני צבעונין"... • בית היתומות הלפרן • ועניים מרודים תביא בית • "תלמיד חכם עצמו" - עם הסטנדר והגמרא • ב"כולל הלפרן" • בית ועד לחכמים • לשיבת בריסק • ובלכתך בדרך • "לשמוע!" • הלכות דרך ארץ • השיעורים הראשונים • להגדיל תורה • "הפסד מרובה" • ליאור באור החיים • מיתת נשיקה • לבית עולמו • בחדר עליון • סביב לשעון • ישיבת הש"ך • ומינה לא תזוע • "זכרון מאיר" כמושג • "היתה נר לרגלינו ואור לנתיבותינו" • במעגלי תושיה וחסד • "נחלי דמעות... למזכרת החסדים הנוראים ההם..." • בית החיים "שומרי שבת" • עזות דקדושה • התמסרות בלב ונפש • בצילה • לעת מצוא • אבל יחיד

פרק שביעי

על נהרות בריסק..... 280

"מפני שמי ניחת הוא" • "חיבת קדשו" • כפרפר אל האור • כבוד התורה • "רחמנא אמר תקעו!" • שמחת תורה • "פעם אחת ויחידה שזכיתי לשמוע כנ"ל" • לפרטי פרטים • "ואז הכריז הרב דבריסק: רבי יעקב קניבסקי!..." • גוילין נשרפין ואותיות פורחות • אור זרוע לצדיק • יותר מ"משפחה"... •

"בדורנו העלוב, זכינו לראות קצת..." • פנינו רבנו הגרי"ז • הולך ונדפס • תשי"ב - תרפ"ז - תשי"ז... • תחת איזמל הביקורת • נחלת הכלל • "תלמיד חכם וירא שמים" - כיצד?... • פיסגת ה"פרומקייט" - מהי?... • "צא וראה כמה גדולים דברי חכמים!" • במשך היום • "מבחר הברואים משעשע שעשועים" • "תלמיד" בריסק • "לשם מה ישבנו בבריסק?!..." • מקביל פני הגרמ"ד הלוי • שיעורי רמז"ה • "נסעתי היום ירושלימה" • "וחי בהם" • להיות בריתי את לוי • האמת חביבה • "להראות העמים והשרים את יופי דבריו המאירים כספירים" • "ולדעת בכלל איך לומדים, ואיך מבינים, בדברי הגרי"ז בכל מקום" • "כמי שרוצה להאפיל על השמש..." • "הוא נהירין לי שבילי דהרמב"ם יותר משבילי בריסק" • "קדש הקדשים מאור-עינינו, שכל דבריו מנופים בשלש מאות נפה" • "ודברי הגרי"ז מבהיקים כאור השמש בגבורתו" • "דברי מרן חביבים עד לאחת על כולנו" • "כגודל המבוכה..." • כמונה מעות... כמלטש יהלומים... • פישרה של בכיה • סגולה נפלאה: "אין עוד מלבדו!" • ה"תנאים" בבית הגר"ח • "קבלה" מהאבא... • פשוטו כמשמעו • בסוד קדושים • "פינה אחת יחידה מיוחדת בעולם"

פרק שמיני

הרב'ה הרב אברמסקי..... 351

והיה יחזקאל לכם למופת • תחילת ההתקרבות • בשעת השיעור • לפני ואחרי השיעור • "יש לו 'דעת תורה!'" • "זכינו לשני תלמידים..." • לא זזה ידם מידו • התהלכה ל"זכרון מאיר" • מה נתן את הכח?... • ההסכמה • "תירוץ זה חביב היה למרן... והחזיקו לאמיתו..." • "א'סאך בעסער!..." • אין ביני ובינו אלא ה"חזון יחזקאל" בלבד! • מילה אחת של תוספתא • "ללחום בלחמו של ה'חזון יחזקאל" • יותר טוב מן המחבר... • "בהיותו בחור צעיר... ותבער בו שלהבת חשקת שקידת התורה..." • הנשיקה מה"חפץ חיים" • הסבא מנובהרדוק: "רק כך תוכל לעבור את החיים" • עוללות סלוצק • מתקופת לונדון • "אברמסקי" הוא לא יהיה!... • הדרך העולה בית ה' • בלי "הכנות" • ה'פשט' וה'ז'ארגון' • מרבים שלום בעולם • להבהיר נכחי התקופה • "האם נולדנו אתמול? וכי אין לנו סבתות?...?" • "פנינו רבנו יחזקאל" • עתיד לינתן בראשו של מלך... • על איש האשכולות • "רב לכם בני לוי" • מה חושבים אתם, ומה חשב דוד המלך... • "וכשנסתם ה'חזון..." • "אצטרך להיפגש פנים אל פנים עם כבוד אדמו"ר..." • 'אנציקלופדיה תלמודית' מהלכת... • "לי יש תלמיד בבני ברק..." • השנים האחרונות • ונר אלקים טרם יכבה

פרק תשיעי

בצלו חמדתי - אצל ה"סטייפלר" הקדוש 404

כזה ראה וקדש! • "הערב אנחנו הולכים אליו!" • מופת חי של... שקידת התורה! • בריתחא דאורייתא • "ועד היום הלב מתמלא חמימות מזה" • הסטייפלר כותב עליך... • "זה מה שלמדנו ממנו: לייקר את הזמן!" • עם חתנא דבי נשיאה • צרכי עמך מרובים • "אשרי עין ראתה כל זאת" • למען ה"חידר" בפ"ת • "בודאי אפשר להדפיס" • לעזר ולאחיסמך • והקב"ה אומר: ראו בריאה שבראתי בעולמי • משלחנם של צדיקים • גאווה זה סם המות! • שם אתה מוצא ענותנותו • הנמשל של "מיכאל המלאך" • כה דיבר הארז אשר בלבנון אל האיזוב אשר בקיר... • בההליות הרבנית קניבסקי ע"ה • חמש דרשות מוכנות... • בשפה של "מסכת גיהנם" • ליד התנור • מאן מלכי רבנן • בשנה האחרונה • "בינתיים העולם השתנה" • "יעקב אבינו לא מת!" • נטפי דמעה • משה כותב בדמע • ניצוצי אורה • "אשרי אנשיך... העומדים לפניך תמיד השומעים חכמתך" • תפילת "יום כיפור קטן" • פניני חן • "כמה יגיעות יגע..." • "מעולם לא התרתי ח"ו ללכת לערכאות" • "פניני" - בכל אתר ואתר • "מקום בו נקברו לוחות והארון"

פרק עשירי

לאורו של 'הישיש הקדוש' - מרן הרב שך 468

גאון עוזנו ותפארתנו • "ברק" • האדם השלם • מחשבות אחדות של מוסר • הלב של רבי חיים עוזר • נקי, נקי, נקי... • "אבי עזרי" • "אכתוב בשמו..." • "מוואבויילניק" • "שהגעתי למצבי היום..." • "כזה ספר גדולי" • בתור שריד יחיד ואחרון • ליד עריסתה של "דגל התורה" • מיהו הפלגן? • עולם התורה מתלכד • "לא יוכל אף אחד לנגועו" • כל המשנה ידו על התחתונה • זקניך ויאמרו לך • לשמור מכל משמר • מצווה ועומד: "לך בכחך זה" • מה אין בצוואת מרן הרב שך?... • והיו עיניך... • גדול מרבן שמו • לעת דמדומי חמה • "ממה ששמענו..." • הימים הנוראים • כבה אור העולם • יתמות • מאיגרא רמא • את המעשה אשר יעשון • המספד הראשון • "ועמו ספר מלחמות" • קול ברמה נשמע • על "דעת תורה" • דבריו של מת... • כל אחת ואחת יכולה! • על חטא... • טוב אתה לישראל • אגרא דהספידא - דלויי • אמונה פשוטה • ספר-התורה השלש-עשרה • פניני רבנו האבי עזרי • הן עם לבדד ישכון • "מאמרים" • "תזכרו שאתם תלמידי הרב שך!"

פרק אחד עשר

552 ..... "ומסָרָה!" - השיעור

צייר-החיים המרכזי • תחילת ענינו של השיעור • ראשיתך מצער • "זכרון רפאל" • "ברכת שרגא" • "ערב ערב הוגים בתורה לשמה..." • "בעלי-בתים" שנהיו ל"תלמידי-חכמים" • הדף היומי - כבר לא בושה... • בקצב ה"דף" • להאהיב, להמתיק... • ללעוס את הגמרא • על החיילים של הקב"ה • יגדיל תורה • ואת בתיהם הציל • רוח של תורה • "שימועה זו נאה" • כדבש וחלב • מרבה תורה מרבה חיים • "משועבד אני לגמרי" • "האם הרב'ה היה מסכים?... " • ישבו ולמדו • י"ז בתמוז, שמחת תורה ומוצאי פורים... • חתמנו לחיים • וכל המרבה בהכנה... • אנא עבדא • הפוך בה והפוך בה • "הערות נחמדות חדשות" • שיעור-קדשים • כותלי בית המדרש יוכיחו • "הספק" של ידיעות • "לשבת מול רבי משה מרדכי חמש דקות"... • נשאר עוד דף... • הרבצת תורה בערי הארץ • לפתח תקוה • מיהו "עריק"? • משפיע ומיטיב • השיעור ברחובות • "עשה אותה נקיה" • נתניה • עד כלות הכוחות - ועד בכלל • "בבריאותך תלוי זיכוי הרבים" • יחליפו כח • על "כמות" ו"איכות" • הסברה - ועמקות • המגנט שב"ירחי כלה"... • אוצרות ים התורה • ממחזור למחזור • אמן פדגוג • להרגיש את הרש"י • ציצים ופרחים • "הכל הרי מרומז בשורות האלו!" • הסיפורים לבד... • "קול הלשון" • "שיעורי משמר הלוי" בדפוס • השיעור האחרון... • ויהי נועם נשבת

630 ..... מפתח אישים

בכרך שני

יופיעו בס"ד הפרקים הבאים:

- פרק שנים עשר:
תורת אלקיו בלבו - כמונח בקופסא
- פרק שלשה עשר:
באהבה שאהב רבי משה מרדכי את התורה!...
- פרק ארבעה עשר:
"משמר הלוי"
- פרק חמשה עשר:
מדיליה נפח - הדרשות
- פרק ששה עשר:
על משמ"ר טהרת ההשקפה - הלכות דעות
- פרק שבעה עשר:
על משמ"ר טהרת ההשקפה - יקום עם מרעים
- פרק שמונה עשר:
"צדקות נשגבות"
- פרק תשעה עשר:
"להחיות... ולהחיות..." - יפק לרעב נפשו
- פרק עשרים:
כי קרן עור פניו - נעימות, אהבת הבריות והוד שבחסד

- פרק עשרים ואחד:
"והאיש משה" - בצחצחות הענוה והנקיות
- פרק עשרים ושנים:
הי חסיד - פתיתים מהליכות בקודש
- פרק עשרים ושלושה:
והתענג על ה' - במשעולי האמונה והבטחון
- פרק עשרים וארבעה:
לשמם ולזכרם תאות נפשו - ענקי הדורות במשנתו
- פרק עשרים וחמשה:
"נכספה..."
- פרק עשרים וששה:
ובהעלות הענן
- פרק עשרים ושבעה:
בנסוע הארון
- פרק עשרים ושמונה:
"משמת רבי משה מרדכי..."

פרק נספח
"שמואל בדורו" - על אחיו הגדול, הרב דקרית אתא זצוק"ל

בפתח

מרגלא בפומיה דרבי משה מרדכי, בשם רבו הגדול ה"חזון יחזקאל" זיע"א:
 דוד המלך עליו השלום, נעים זמירות ישראל, חיבר ותיקן את "ספר תהלים"
 הקדוש. צא ולמד מפי חכמינו ז"ל במדרשים, כמה הפליגו הרבה ברום שגב
 מעלתו של ספר התהלים, ואף דוד עצמו אמרו עליו: "בשעה שסיים ספר
 תהלים, זחה דעתו עליו" (ילקוט תהלים, תתפ"ט). אולם אחרי כל זאת, אומר דוד
 בתהלים (פרק מ') "אז אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי". כאשר אבוא
 לפני הקב"ה, אחרי פטירתי מן העולם, במה אבוא לפניו - "במגלת ספר כתוב
 עלי".

הנה כי כן, כפי הנראה נמצינו למדים, שאותו הספר ה"כתוב עלי" הוא ספר
 יותר חשוב והכי נכבד מכל הספרים שמחבר האדם עלי-חלד. כי אמנם כן,
 גדול מאד הוא לעתים ערך הספרים שאדם זוכה לחבר בתורתנו הקדושה, אבל
 לפני הקב"ה צריך לבוא "במגלת ספר כתוב עלי".

לספר זה - היה אומר רבי משה מרדכי בלשון רבו - יש שתי כריכות: הכריכה
 הימנית היא יום הלידה, והכריכה השמאלית היא יום המיתה... ובינותם, בין
 שתי הכריכות הללו, נוסף בכל יום ויום דף אחד, שעליו נרשמים מעשי האדם
 באותו היום. זה הוא הספר ש"כתוב עלי", וכלשונו-הזהב של בעל "חובות
 הלבבות" בשער חשבון הנפש (פרק שלישי, חשבון הי"א): "כי הימים - מגילות,
 כיתבו בהם מה שתחפצו שייזכר לכם".

מגילת ספר זו, דברי ימי חייו של **"רבי משה מרדכי"** זכר צדיק לברכה - לא
 תוחק עלי ספר בארץ החיים, באשר לא ניתנה להדרש בהשגותינו הפשטניות.
 נשגבה היא, לא נוכל לה.

דמותו המאירה, חטובה מעולם האצילות, עומדת מול העיניים בזוהר מבהיק של איש-אשכולות, חכם מורם מעם, מוכתר בכתרה של תורה ושולט בכל מכמניה, מעתיק השמועה ומדברנא דאומתיה, מקושט באבני-חן של ענוה טהורה, אהבת האמת ומידות טובות נדירות, גאון בהטבה של צדקה וחסד עם הבריות - כהנה וכהנה ניצוצי-נוגה פזורים סביב הזכרונות החיים, בקרב בני הדור שזכו במתנה הזו שנשתלשלה לעולם בצורתו הרב-גונית של "רבי משה מרדכי".

ואפילו זהרורים אלו ושכמותם, בבואה דבבואה שלו, משתקפים בשלל גוונים מקסימים נפרדים - כי על כן היה רבי משה מרדכי לתל-תלפיות שהכל פונים אצלו ונהנים לאורו, נהרא נהרא ופשטיה, והוא עומד עליהם בלבו הגדול כשֶׁמֶשׁ נאמן על משמרתו, לעשות רצון איש ואיש.

ולא הרי זה כהרי זה:

יש את 'רבי משה מרדכי' של אותו תלמיד-חכם מפורסם מגאוני הזמן, ששבועות רבים אחרי הסתלקות רבנו נצטעפו עיניו פתאום בדמעות-תוגה, עת מצא ראייה חדשה מאירת-עינים לחקירה עמוקה אחת שנשא ונתן בה עמו בארוכה אך שבוע ימים קודם הפטירה... רואה הוא בדמיונו, כמו חי, את הנהרה המשתפכת על פני רבי משה מרדכי לנוכח מציאה כזו, והוא ממאן להתנחם, קורא בקול נהי במטבע של חכמים (סנהדרין ס"ח א'): "הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותן"...

ויש את 'רבי משה מרדכי' של אותו עלוב המהלך במרירות בצידי דרכים, אין איש שם לב אליו ואל עיניו הכבויות, שכמעט ויוצאות מחוריהן לזכר ארוחה טובה בתוספת מתת-יד הגונה שהיה מקבל אצל רבנו בכל עת ושעה... איננו מוצא צרי לנפשו הדוויה, וקורא גם הוא בקול מר על רבי משה מרדכי הפרטי שלו...

יש את 'רבי משה מרדכי' של אותו "בעל הבית" יקר מכנף הארץ, זה לו כמה שנים שהוא מאזין בהתמדה לשיעורי ה'דף' היומיומיים של רבנו במערכת הטלפונית של "קול הלשון"... פיו פעור כאותו דג השש בכל רגע אלי טיפת מים חדשה, והנה אויה, כבה אורה של שעת-האוויר הפרטית היומית שלו...

ויש את 'רבי משה מרדכי' של אותה אלמנה צעירה, שהיתה שואבת שנים רבות טיפין של נוחם וחיזוק מכל מעטפה שהיו מוסרים בידה מעת לעת שלוחים נאמנים, לאות ולעדוה כי לא נשכחו חלילה - היא ועולליה - מן עיניו ולבו הרחומים של רבי משה מרדכי...

יש את 'רבי משה מרדכי' של אותו חוקר תורני ששמו הולך לפניו, בידיו סדורה רשימת תעלומות וספקות שלא באו על פתרון בסיוע תוכנות החיפוש והמאגרים שברשותו, ומנהג של קבע עשה לו לבוא אצל חדר לימודו של רבנו, לשטוח מרכולתו ולשאוב מטמוניות מבורו המשומר של רבי משה מרדכי שאינו מאבד טיפה...

ויש את 'רבי משה מרדכי' של אותו צורב צעיר, העושה ראשית דרכו בעולמה של הישיבה הגדולה, זרועת חתחתים היא הדרך העולה מעלה, את כולם צלח מכוחה של מילה טובה והארת-פנים מלבבת שהיה רבי משה מרדכי משפיע לו... "לכולם הוא היה מסביר פניו, אבל אותי אהב במיוחד" - יסביר גם הוא לרעיו...

יש את 'רבי משה מרדכי' של אותו אברך בן-עליה, המתחבט בשאלה השקפתית סבוכה שהזמן גרמא, ככל שמהפך בספקותיו מוסיפים וטורדים אותו רעיוניו, הוא מגשש כסומא למצוא את דרך הישר והטוב בתוך אפילת-הזמן, ותחושת החמצה אינה מרפה ממנו: איה הוא רבי משה מרדכי שיפקח עיניים וראש, יבהיר וינהיר, יקרא בקול צלול: זו הדרך לכו בה!...

ויש את 'רבי משה מרדכי' של נות-הבית ועיקרו, בוגרת סמינר "בית יעקב", אשר להט יראת שמים ואמונה טהורה העולה מתוך דרשותיו הנודעות של רבי משה מרדכי - אם במשאותיו השנתיים רבי-הרושם ואם מתוך הרשמקול - היו מחיים את רוחה, וממנה יתד ופינה לבית של תורה על טהרת הקודש...

יש את 'רבי משה מרדכי' המפורסם של הרבים...

ויש 'רבי משה מרדכי' פרטי ומיוחד, מבעד לעיניהם של כל-כך הרבה יחידים...

אפס כי, כאמור, גם אם נגולל את סיפורם של כל אלו, נחבר אחד לאחד, נדע נאמנה כי לא הגענו עדנה אל עומק מהות "מגילת ספר" חייו של רבי משה מרדכי בעצמו; לא נגענו אלא בשיפולי גלימתו המכסה ומצניעה, לא ליקטנו כי אם ניצוצות מן שובל-האור הרחב שהותיר אחריו בלכתו...

מכאן ולפנים - לא התיימרנו להציץ.

בהעלותנו על דל שפתינו - דרך משל - מעשיות ותיאורים מיגיעת התורה העצומה של רבי משה מרדכי, מהתמסרותו העצמית אל התורה הקדושה מיום

עומדו על דעתו ועד לההוא יומא, הרי לא נוכל אלא לשבר את האוזן ולחמם את הלב, אבל עליו בעצמו - הלא לו יאותו כתרים מעולמות טמירים, שאין לנו כלים לחוש בהם, כמו מה שגילה לנו בעל "הקנה" (בהלכות ת"ת): "ובאמת בני, אפילו למד ספרא וספרי וכולהו תלמודא עם הארץ יקרא אצל החכם, כי החכם נקרא שנפשו קשורה בנפשה של תורה" - - -

ואידך, זיל וגמור על שאר סגולותיו, שהרבה מהם היו בבחינת מה שפירשו בספה"ק על הכתוב (תהלים ל"א כ') "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך **פעלת לחוסים בך נגד בני אדם**", שבני האדם תמהים על אותו ירא שמים, כי גם הם יודעים הדברים ואינם מתפעלים, ורק הוא מתפעל, כי הוא זכה **להכרה** שאי אפשר להטעימה בדברים, וההתפעלות שלו היא השגה מיוחדת שאין לנו מושג איך היא.

• • •

איזהו בן העולם הבא, כל שדעת רבותיו נוחה הימנו

(שבת קנ"ג א')

הרבה יהלומים בכתר סגולותיו החמודות של רבי משה מרדכי, מזהירים כזוהר הרקיע - המה הקנינים שהשכיל לרכוש לעצמו, בימי עלומיו והלאה, אצל רבותיו המובהקים מצוקי ארץ נוחם עדן זיע"א. ענותנותו המופלגת היא שעמדה לו, שהיה מקיים בהם ובצורתם "כזה ראה וקדש" בכל רמ"ח ושס"ה שלו, מבטל את עצמיותו הפרטית כעפרא דארעא, קולט אל קרבו מכבשונם אויר-פסגות של תורה ויראת שמים, שכל הישר וזיכוכ המידות, ומתוך כך קמה ועולה דמותו הספוגה וטבולה ברוחם הכבירה, דבוקה בהם ובמשנתם.

כי על כן, פרקים שלמים בכרך הנוכחי - כפי ראות עיני הקורא - יתנו עדיהם על זאת, ויספרו את דברי היותו "זנב לאריות", הלא המה ענקי האומה, קברניטי ספינת הדור האחרון; בלתי נפרד הוא החלק הזה מן היותו "ראש לשועלים" (ירושלמי סנהדרין פ"ד), מעתיק המסורה כצורתה המאירה, דולה ומשקה לעדרים-עדרים משומעי לקחו מים זכים משלחנם של רבותינו, שכן יחיד בדורו היה בבחינה זו, "משה זכה - וזיכה" (אבות ה' כ"א), ועל ידו ראו צעירי הצאן כביכול בעל השמועה עומד כנגדם.

"אני רק שופר...", היה מתנצל רבי משה מרדכי תכופות בענוות-חינו, "אין לי מדילי ולא כלום". ואפשר שרק בכוחה של ענוה פלאית שכזו, להצמיח רגשי אחריות כה מוחשיים, כה נוקבים בפשטותם, שלא לזוע כחגירת ציפורן

מן הדרך הסלולה מסיני, שלא לעמוד מנגד בשעה שיש מזייפים, המבקשים לעמעם את הגחלת, לשנות ח"ו מצלילי התקיעה, השברים והתרועה...

• • •

בשלהי ספרו "פניני רבנו קהלות יעקב", רושם רבי משה מרדכי:

ויהי כי עליתי אל קבר איש האלקים, בפאתי עיר הקדש זכרון מאיר ת"ו - סמוך למקום מנוחת גיסו רשכבה"ג החזון איש זיע"א - וארא על מצבת קבורתו כתוב לאמר, כי פה נגנז רבנו ... עלה אז בזכרוני מה שכתב רש"י הקדוש (ביהושע כ"ד ל') על הפסוק "ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח": "כך שמה, ובמקום אחר הוא קורא אותה תמנת חרס, על שם שהעמידו תמונת החמה על קברו לומר, זה הוא שהעמיד החמה, וכל העובר עליה אומר חבל על זה שעשה דבר גדול כזה ומת". וברש"י שופטים (ב' ט'): "בתמנת חרס - על שם שהעמידו תמונת חרס על קברו, כלומר חבל על אדם שהעמיד החמה ומוטל בקבר"...

ולמה עשו כן? - מוסיף ומפרש רבנו - לא רק כדי שיאמרו "חבל על אדם שהעמיד החמה ומוטל בקבר", אלא כדי שיתעוררו מזה ויאמרו לעצמם: הנה אפילו אדם שהגיע לדרגה כה נשגבה, העמיד את החמה, ובכל זאת - סופו שמוטל בקבר, ואף אחד לא יימלט מזה, אם כן הבה נתעורר מזה לנצל את החיים, הניתנים לנו במתנה ממקור החיים, לעלות ולהתעלות בתורה ויראה ועבודת ה', כי צל ימינו עלי ארץ, לא כצלו של אילן, ולא כצלו של כותל, אלא כצל עוף הפורח ועובר...

ומכאן הוא מסיים, על התחושה העולה בלבבו לפני קבר רבו, הסטייפלר הקדוש זיע"א:

הנה אדם שהיה טוב לישראל יותר מגלגל חמה, שגלגל חמה בעולם הזה, ורבי בעולם הזה ובעולם הבא, ושהיה טוב לישראל יותר מאב ואם, שאב ואם בעולם הזה, ורבי בעולם הזה ובעולם הבא, ושהיה טוב לישראל יותר מטיפה של גשמים, שטיפה של גשמים בעולם הזה, ורבי בעולם הזה ובעולם הבא (סנהדרין ק"א א') - ומוטל בקבר! ... אנן יתמי דיתמי מה נענה אבתריה?...

ובתוך אותה השנה, במילי דהספידא שקשר בבית מדרשו "ירחי כלה" לפוסק הדור מרן רבי משה פיינשטיין זצוק"ל, קרא עליו רבנו "פני משה כפני חמה", והגיד בבכי:

- על קברו של רבי משה שבירושלים, צריכים היו לחקוק דמות חמה... חבל, חבל על אדם שפניו כפני חמה, אדם שהאיר בכל התורה כולה... שמונים ותשעים שנה... - ומוטל בקברו...

"בואו וניקח מוסר מן קברו של רבי משה" - תבע אז רבי משה מרדכי - הן "אגרות משה" ו"דברות משה" שלו, אלו מופתים גדולים יותר מאשר להעמיד את החמה... הלא כל הבריה כולה, עומדת בזכותו, בכוחו... והוא מוטל בקבר...".

"הבה נראה כיצד גדל רבי משה... בצעירותו, בבחרותו, הוא הביט היטב על כל מה שסובב אותו, והוא ידע שהמפריע הכי גדול לגדלות בתורה, זו הסביבה שסובבת אותו, "אשר קרך"... שימעו היטב, בחורים, אברכים, מה שאני אומר לעצמי: לכל אדם שנמצא במקום תורה, יש שאיפות גדולות לתורה, להיות גדול בתורה, לזכות לעוד ועוד ידיעות בתורה. ומה המפריע הכי גדול - כאשר הוא מסתכל ימינה, ושמאלה, מכאן ומשם הוא רואה ופוגש באדם שגרתו, ועוד אדם שגרתו - כך הוא מצטנן, זהו "אשר קרך"..."

"אולם רבי משה התבונן בזה" - הטעים רבי משה מרדכי - "ידע והבין שלא זו הדרך - ומכאן הגיע לגדלותו, להעמיד את החמה..."

וכמה נאים הדברים הללו למי שאמרם. בדבריו המאירים, גילה לנו רבי משה מרדכי טפח - ממסלול נתיבתו הוא, מיום שעמד על דעתו. הן כזה היה תמרוור חייו: לא להסתנוור, לא להתפעל ולא להתבלבל. להכיר ולדעת נכוחה את יעדי הגדלות הנדרשים ממנו, אלו הנגזרים משאיפותיו העצומות, החובקות את כל חמודי-תבל הרוחניים בכל התחומים.

ת"ח שמת ולא הניח תמורתו, ראוי לכל ישראל

להתאנח עליו לעולם ולעולמי עולמים

(תנא דבי אליהו זוטא, פרק ט"ז)

באחד ממכתבי הניחומים אל בני רבנו, נמצא כתוב:

זכורני איך הרב זצ"ל דיבר על חשקת לימוד התורה והחשיבות לנצל את השנים, שהרי העולם חולף עובר. והיה רגיל לומר ולהמחיש: "עוד כמה עשיריות שנים... עוד כמה עשיריות..."! והביא את דברי רש"י שהעמידו תמונת חרס - או תמונת חמה - על קברו של יהושע, כלומר חבל על אדם שהעמיד החמה ומוטל בקבר...

וכאן, בהסתלקות מרן רבנו זצ"ל, אנחנו מקוננים ומרגישים: "חבל על אדם שהעמיד החמה...", אדם שנטע והעמיד חמה בדורנו, חמימות ואורה של תורה, חמימות ואורה של אהבת תורה, חמימות ואורה של אהבת גדולי ישראל ותלמידי חכמים, חמימות ואורה של אהבת האמת, חמימות ואורה של אהבת חסד, חמימות ואורה של עין טובה ולב טוב, ועוד ועוד!... חבל, חבל, חבל!...

אבל ניצוצי החמה של אורו לא כבו, הניצוצות פזורים בכל רחבי תבל, בספריו הקדושים, ובעיקר על לוח לבבות אלפי שומעי לקחו, מאירים ומחממים אותם ואת צאצאיהם אחריהם לדורות עולם!...

זכותו תגן עלינו.

הנה כי כן:

בעריכת החומר רב-האיכות המוגש כאן, בסייעתא דשמיא עצומה - יש מלאכה, ולא חכמה. פרשת חייו העשירה של **רבי משה מרדכי**, אותו מכלול נהדר של תכונותיו הנדירות, ומעשיו המרובים מחכמתו המתקיימת, יש בהם בכדי למלא כרכים רבים מזן אל זן, בלי גוזמה. כמעט בכל ענין ניתן להעמיק חקור, לעמוד על סודו, ולהעלות מטמוניות לרוב. פרקים שלמים, אכן, טומנים בחובם כהנה וכהנה, והם בבחינת מועט המחזיק את המרובה.

בגשתנו אפוא אל המלאכה הזו, לא נזקקנו ליותר מכדי הושטת יד... כי הרי בארו של רבנו צף ועולה מאליו לנגדנו, אם מבין שורותיהם של אגרות-הדמיע והתנחומים שנתקבלו לאחר הסתלקותו מכל אתר ואתר, ואם מבין פיותיהם של הבריות, דור שלם, אשר הלוך ילך ובכה, יודע לספר על תופעה פלאית של לב גדול שהיה חי בינותינו, וכולו תורה, חסד ואמת.

ולואי וזכינו - בכרך הנוכחי המוגש כאן, וברעהו שיבוא אחריו בעז"ה - לעשות מלאכתנו נאמנה, להשכיל לכופף עצמנו אל הנהר הגדול, להטות אוזן ולב לקול זרימת מים רבים אדירים, לקחת טעימה הגונה מן המים הזכים, ובכך להגשים את המטרה הנעלה, למען ידעו דור אחרון: - להחיות רוחו הטהורה בקרבנו, ולהתעורר מתרדמת הזמן.

ערב שב"ק כ"ז בתשרי תשע"ג, שתי שנים ושני ירחים
להסתלקות רבנו זצ"ל - שב"ק ז"ך מנחם-אב תש"ע